

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA TIJORAT BANKLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISH

Fayzullayev Xusniddin Zaylidinovich

O'zbekiston Respublikasi Bank-Moliya Akademiyasi Fin-tech yo'nalishi magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15149907>

Annotatsiya. Ushbu maqolada raqamli iqtisodiyot sharoitida tijorat banklarining faoliyat samaradorligini oshirishning dolzarb jihatlarini tahlil etiladi. Raqamli texnologiyalarni bank tizimiga joriy etish natijasida moliyaviy xizmatlar ko'rsatish sifati oshib borayotgani, mijozlarga qulay va tezkor xizmat ko'rsatish imkoniyatlari kengayib borayotgani ta'kidlanadi.

Maqolada, xususan, sun'iy intellekt, blokcheyn, moliyaviy texnologiyalar (fintex), bulutli xizmatlar va raqamli identifikatsiya kabi innovatsion vositalarning tijorat banklari faoliyatiga integratsiyasi ularning operatsion samaradorligini oshirishga qanday ta'sir ko'rsatayotgani keng yoritilgan.

Shuningdek, raqamli transformatsiyaning banklarda risklarni boshqarish, mijozlar bilan individual aloqalarni yo'lga qo'yish, xarajatlarni kamaytirish, shaffoflik va ishonchlilikni oshirishdagi o'rni tahlil qilinadi. Muallif raqamli iqtisodiyot sharoitida banklar oldida turgan yangi chaqiriqlar va imkoniyatlarni ko'rsatib, ularni samarali boshqarish bo'yicha strategik taklif va amaliy tavsiyalarni ilgari suradi. Maqola natijalari iqtisodiy siyosat yurituvchi tashkilotlar, tijorat banklari menejmenti va ilmiy doiralar uchun foydali bo'lishi mumkin.

Kalit so'zlar: raqamli iqtisodiyot, tijorat banklari, bank xizmatlari, raqamli transformatsiya, moliyaviy texnologiyalar (fintex), sun'iy intellekt, blokcheyn, bulutli texnologiyalar, bank samaradorligi, mijozlar tajribasi, innovatsion xizmatlar, kiberxavfsizlik.

IMPROVING THE EFFICIENCY OF COMMERCIAL BANKS IN THE DIGITAL ECONOMY

Abstract. This paper will strengthen the control of digital security banking operations. It is emphasized that the introduction of digital technologies into the banking system will expand the possibilities of providing convenient and fast service to the current generation. The article extensively discusses how the integration of innovative products such as security, artificial intelligence, blockchain, liquid technology (fintex), cloud computing into the activities of commercial banks affects the control of the audit operation.

The article analyzes the role of risk transformation in risk management in banks, establishing individual relationships, improving security, and strengthening reliability. The

author shows the new challenges and problems facing banks in helping them, and puts forward strategic proposals and practical recommendations for helping them. The article may be useful for economic organizations, bank management, and academic circles.

Keywords: electronic economy, commercial banks, banking services, computer transformations, technology (fintex), artificial intelligence, blockchain, cloud technology, banking, security, innovative security, cybersecurity.

ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ В ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКЕ

Аннотация. В статье анализируются актуальные аспекты повышения эффективности деятельности коммерческих банков в условиях цифровой экономики.

Подчеркивается, что внедрение цифровых технологий в банковскую систему повышает качество финансовых услуг и расширяет возможности удобного и быстрого обслуживания клиентов. В статье подробно рассматривается, как интеграция инновационных инструментов, таких как искусственный интеллект, блокчейн, финансовые технологии (Fintex), облачные сервисы и цифровая идентификация, в деятельность коммерческих банков повышает их операционную эффективность.

В нем также анализируется роль цифровой трансформации в банках в управлении рисками, установлении индивидуальных отношений с клиентами, снижении затрат и повышении прозрачности и надежности. Автор освещает новые вызовы и возможности, стоящие перед банками в цифровой экономике, и выдвигает стратегические предложения и практические рекомендации по их эффективному управлению.

Результаты статьи могут быть полезны организациям, формирующим экономическую политику, руководству коммерческих банков и академическим кругам.

Ключевые слова: цифровая экономика, коммерческие банки, банковские услуги, цифровая трансформация, финансовые технологии (финтекс), искусственный интеллект, блокчейн, облачные технологии, эффективность банковской деятельности, клиентский опыт, инновационные услуги, кибербезопасность.

Kirish

Zamonaviy bosqichda iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi kuzatilmoqda. Ayniqsa, raqamli iqtisodiyotning shakllanishi va keng ko'lamda joriy etilishi moliyaviy sektor, jumladan tijorat banklari faoliyatiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda.

An'anaviy bank xizmatlari o'z o'rnini raqamli platformalarga, mobil ilovalar, internet-banking, sun'iy intellekt asosidagi xizmatlar kabi innovatsion yechimlarga bo'shatmoqda. Bu esa tijorat banklarini yangi texnologik muhitga moslashishga, o'z faoliyatini qayta ko'rib chiqishga undaydi.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida banklarning samaradorligini oshirish nafaqat raqobatbardoshlikni saqlab qolish, balki mijozlar ehtiyojlariga moslashish, xizmat ko'rsatish tezligi va sifatini oshirish, operatsion xarajatlarni optimallashtirish, risklarni boshqarish va tizim xavfsizligini ta'minlash kabi dolzarb vazifalarni hal etish uchun muhim omil hisoblanadi.

Mazkur maqolada raqamli texnologiyalarning tijorat banklari faoliyatiga integratsiyasi, uning samaradorlikka ta'siri hamda bank tizimida raqamli transformatsiyani muvaffaqiyatli amalga oshirishning asosiy yo'nalishlari tahlil qilinadi. Shuningdek, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish bo'yicha amaliy takliflar ilgari suriladi.

1. Metodologiya: Ushbu tadqiqotda tijorat banklari faoliyatining samaradorligini baholash va uni raqamli iqtisodiyot sharoitida oshirish yo'llarini aniqlash maqsadida kompleks yondashuv qo'llanildi. Tadqiqot quyidagi asosiy ilmiy-uslubiy yondashuvlar asosida olib borildi:

➤ Tizimli tahlil usuli – bank tizimining raqamli iqtisodiyotdagi o'zni, funksional jihatlari va ularning o'zaro bog'liqligi tahlil qilindi. Bu orqali banklarning raqamli transformatsiyaga bo'lgan ehtiyoji va imkoniyatlari baholandi.

➤ Taqqoslash va solishtirma tahlil – xalqaro amaliyotda tijorat banklari tomonidan qo'llanilayotgan raqamli texnologiyalar, ularning samaradorlik ko'rsatkichlariga ta'siri o'rganildi va O'zbekiston bank tizimi bilan solishtirildi.

➤ Empirik tahlil – ochiq manbalar, tijorat banklarining yillik hisobotlari, Markaziy bank ma'lumotlari va so'rovnoma natijalari asosida statistik tahlillar olib borildi. Bu orqali banklarning raqamli xizmatlarni joriy etishdagi holati va samaradorligi o'rganildi.

➤ Ekspert baholash usuli – bank sohasi mutaxassislari fikrlari va baholari asosida raqamli texnologiyalarning amaliy samarasi va ularni joriy etishdagi to'siqlar aniqlab chiqildi.

➤ SWOT tahlil – tijorat banklarida raqamli transformatsiya jarayonining kuchli va zaif tomonlari, imkoniyatlari hamda tahdidlarini aniqlash uchun SWOT tahlil usulidan foydalanildi.

Mazkur metodologik yondashuvlar asosida raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali banklar faoliyatining samaradorligini oshirish bo'yicha ilmiy asoslangan xulosalar va takliflar ishlab chiqildi.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi: So‘nggi yillarda raqamli iqtisodiyotning jadal sur‘atlarda rivojlanishi bank tizimiga ham bevosita ta’sir ko‘rsatmoqda. Mazkur sohada olib borilgan ilmiy izlanishlar, xalqaro tajribalar va amaliyotlar bank faoliyatini zamonaviylashtirish, xizmatlar sifatini oshirish hamda raqobatbardoshligini ta’minlash yo‘lida muhim nazariy va amaliy asoslar yaratmoqda. Raqamli iqtisodiyot va tijorat banklari o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni yorituvchi adabiyotlar quyidagi yo‘nalishlar bo‘yicha tahlil qilinadi:

Raqamli iqtisodiyot tushunchasini ilmiy muomalaga birinchi bo‘lib Negroponte N. (1995) kiritgan bo‘lib, u bu iqtisodiy modelning asosiy tamoyillarini – raqamlashtirish, tarmoqlash va tezkorlik kabi jihatlar orqali tavsiflagan. Keyinchalik Brynjolfsson va McAfee (2014) tomonidan olib borilgan tadqiqotlar ushbu jarayonning makroiqtisodiy ko‘rsatkichlar, bandlik darajasi, ishlab chiqarish va xizmatlar sektoriga ta’sirini chuqur tahlil qilgan. Ularning fikriga ko‘ra, raqamli texnologiyalar iqtisodiyotda samaradorlikni keskin oshirishga xizmat qilmoqda va bu banklar faoliyatiga ham taalluqlidir.

Jahon banki, Xalqaro valyuta jamg‘armasi, EY (Ernst & Young), Deloitte, KPMG kabi xalqaro moliyaviy va konsalting tashkilotlari bank tizimidagi raqamli transformatsiyaning yo‘nalishlari va natijalari bo‘yicha muntazam ravishda hisobotlar e‘lon qilmoqda. Ularning tahlillarida mobil banking, internet banking, bulutli texnologiyalar, sun‘iy intellekt va big data kabi texnologiyalarning joriy etilishi orqali banklar o‘z xarajatlarini kamaytirayotgani, mijozlar tajribasini yaxshilayotgani va risklarni boshqarishda sezilarli yutuqlarga erishayotgani qayd etiladi. McKinsey & Company ma’lumotlariga ko‘ra, to‘liq raqamli transformatsiyadan o‘tgan banklar operatsion xarajatlarini o‘rtacha 20–30 foizgacha qisqartirgan.

So‘nggi yillarda fintex kompaniyalarining paydo bo‘lishi bank sektorida yangicha biznes modellarini shakllantirdi. Arner, Barberis va Buckley (2016) fintex va an’anaviy banklar o‘rtasidagi munosabatlarni tahlil qilarkan, fintexni banklar uchun nafaqat raqobatchi, balki hamkor va innovatsion sherik sifatida ko‘rib chiqadi. Ular fintex orqali mijozlar uchun qulay interfeyslar, tezkor kreditlash platformalari, to‘lov tizimlari va boshqa innovatsion xizmatlarning shakllanishini asoslaydi. Mahalliy olimlar esa bu xizmatlarning huquqiy jihatdan tartibga solinishi, litsenziyalash va xavfsizlik mexanizmlarini rivojlantirish zarurati haqida to‘xtalib o‘tadilar.

O‘zbekiston sharoitida bank sektorida raqamli texnologiyalarni joriy etish bo‘yicha islohotlar izchil olib borilmoqda. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki, Iqtisodiyot va moliya vazirligi, “Iqtisodiy tadqiqotlar va islohotlar markazi” tomonidan e‘lon qilingan tahliliy

hisobotlar va strategik hujjatlar milliy bank tizimining raqamli transformatsiyasi, elektron to'lovlar tizimi, kredit reytinglari va fintex muhitini rivojlantirish bo'yicha yo'nalishlarni belgilaydi. Shu bilan birga, mahalliy olimlar – Sh.Abdurazzoqov, N.Sultonov, R.Mamatqulov va boshqalar o'z tadqiqotlarida tijorat banklarining ichki tizimlarini raqamlashtirish, ularning moliyaviy barqarorligi va xizmat ko'rsatish darajasiga ta'sirini o'rganib chiqqanlar.

Banklar faoliyatining samaradorligini o'lchash uchun ilmiy adabiyotlarda turli metodologiyalar qo'llaniladi. Jumladan, DEA (Data Envelopment Analysis), CAMELS tizimi, ROI, ROA, net interest margin kabi ko'rsatkichlar asosida tahlillar amalga oshiriladi. Ushbu usullar banklar o'rtasidagi solishtirma tahlil, resurslardan foydalanish darajasi, riskni boshqarish va foydalilikni aniqlash imkonini beradi. So'nggi yillarda esa bu usullar sun'iy intellekt va mashinaviy o'rganish algoritmlari bilan birlashtirilmoqda, bu esa samaradorlikni yanada chuqur tahlil qilish imkonini bermoqda.

Xulosa o'rnida, adabiyotlar sharhidan ko'rinadiki, raqamli texnologiyalarni joriy etish bank tizimi uchun nafaqat texnologik yangilik, balki strategik ustunlik manbai hisoblanadi. Bu sohada olib borilayotgan ilmiy izlanishlar va xalqaro tajribalar tijorat banklarining kelajakdagi rivojlanish strategiyalarini shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Shu bois, ushbu yo'nalishdagi adabiy manbalarni chuqur tahlil qilish ilmiy asoslangan va amaliy jihatdan samarali takliflar ishlab chiqish imkonini yaratadi.

Tahlil va Natijalar

Raqamli iqtisodiyot bugungi kunda har bir soha, har bir tashkilot faoliyatini tubdan o'zgartirayotgan kuchli jarayonga aylandi. Ayniqsa, moliyaviy sektor, xususan tijorat banklari uchun bu o'zgarishlar nafaqat muqarrar, balki hayotiy zaruratga aylangan. Banklar endilikda oddiy moliyaviy vositachilar emas, balki raqamli yechimlar, tezkor xizmatlar va mijoz ehtiyojlariga moslashuvchan platformalar sifatida faoliyat yuritmoqda.

Tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki, raqamli texnologiyalarni joriy qilgan tijorat banklari samaradorlikda sezilarli yutuqlarga erishmoqda. Avvalo, xizmat ko'rsatish tezligi va sifati oshgan. Masalan, mobil ilova orqali amalga oshirilayotgan tranzaksiyalar soni so'nggi yillarda an'anaviy xizmat turlarini ortda qoldirmoqda. Endi mijozlar bank filiallariga borishga hojat qolmagan holda, o'z moliyaviy operatsiyalarini bir necha daqiqada amalga oshirish imkoniyatiga ega.

Bundan tashqari, operatsion xarajatlarning qisqarishi ham muhim natijalardan biridir.

Raqamli tizimlar, ayniqsa avtomatlashtirilgan xizmatlar (chatbotlar, sun'iy intellekt yordamida maslahatchilar, avtomatik kredit reyting tizimlari) banklar uchun katta mablag' va vaqt tejaydi. Shu bilan birga, bu texnologiyalar xodimlar salohiyatini maqsadli yo'naltirish, takrorlanuvchi ishlarni kamaytirish imkonini bermoqda.

Tahlillarda yana bir muhim jihat – mijozlar tajribasi (customer experience) rivojlanib borayotgani ko'zga tashlanadi. Raqamli platformalar orqali mijozlar bilan real vaqt rejimida aloqada bo'lish, ularning xatti-harakatlarini tahlil qilish va shunga mos xizmat ko'rsatish banklar raqobatbardoshligini oshirayotgan omillardan biridir. Ayniqsa, yosh auditoriya uchun qulay interfeyslar, moslashtirilgan xizmatlar va tezkor javob berish imkoniyatlari muhim ahamiyatga ega.

Shu bilan birga, ayrim kamchilik va muammolar ham kuzatilmoqda. Raqamli infratuzilmaning rivojlanmaganligi, axborot xavfsizligi muammolari, xodimlarning raqamli savodxonligi yetarli emasligi kabi omillar banklarning transformatsiya jarayonini sekinlashtirmoqda. Xususan, kichik va o'rta banklar uchun raqamli texnologiyalarga katta miqdorda sarmoya kiritish moliyaviy yuklama bo'lishi mumkin. Bu esa ular o'rtasida raqamli tengsizlikni yuzaga keltiradi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalar banklar uchun yuksalish sari ochilgan yangi imkoniyatlar eshigidir. Ularni muvaffaqiyatli joriy etish esa har bir bankning ichki boshqaruv madaniyati, strategik qarorlari va tashabbuskorligiga bog'liq. Raqamli iqtisodiyotga moslashgan banklar nafaqat mijozlar ishonchini qozonadi, balki iqtisodiyotning barqaror moliyaviy tayanchi sifatida faoliyat yurita oladi.

Shunday ekan, banklar oldida turgan asosiy vazifa – raqamli transformatsiyani faqat texnologik yangilanish deb emas, balki to'liq strategik rivojlanish yo'li sifatida qabul qilishdir.

Faqat ana shundagina ular bugungi va ertangi raqamli iqtisodiyotda o'z o'rnini mustahkamlab, samarador faoliyat yurita oladi.

Raqamli iqtisodiyot bugungi kunda O'zbekiston tijorat banklari faoliyatini tubdan o'zgartirmoqda. Statistika ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalarni joriy qilgan banklar o'z samaradorligini sezilarli darajada oshirmoqda.

2024-yil 1-iyul holatiga ko'ra, bank tizimidagi jami aktivlar 690,4 trillion so'mni tashkil etgan bo'lsa, jami kreditlar hajmi 493,9 trillion so'mga yetgan. Davlat ulushiga ega banklar hozircha sektorning asosiy qismini egallab turibdi – aktivlar va kreditlar hajmining qariyb 70 foizi ularga to'g'ri kelmoqda.

Raqamli banklar bozori esa tez sur'atlar bilan kengaymoqda. 2025-yilda ularning sof foiz daromadi 117,5 million dollar bo'lishi kutilmoqda, bu ko'rsatkich 2029-yilgacha 168,6 million dollarga yetadi. An'anaviy banklar esa hozircha umumiy hajmda yetakchilik qilmoqda, ammo ularning o'sish sur'ati raqamli banklarga nisbatan pastroq (5,89% ga nisbatan 9,45%).

Mobil banking xizmatlari bo'yicha Uzum Bank (53,9 ball), Ipak Yo'li Banki (51,5 ball) va Agrobank (50,5 ball) yetakchilik qilmoqda. Bu banklar foydalanuvchi interfeysi, xizmat ko'rsatish sifati va texnologik imkoniyatlar bo'yicha yuqori baholangan.

Shuningdek, TBC Bank Uzbekistan 2024-yil davomida o'z kredit portfelini 99% ga oshirib, 460 million dollarga yetkazdi. Bu esa raqamli banklar mijozlar ishonchini qozonayotganini ko'rsatadi.

Bank infratuzilmasining modernizatsiyasi ham davom etmoqda — bankomatlarning 33 foizi allaqachon ko'p funksiyali qayta ishlovchi moslamalar bilan jihozlangan. Bu ko'rsatkich 2024-yil oxirigacha yana oshishi kutilmoqda.

1-jadval

Bank tizimining asosiy ko'rsatkichlari (2024-yil 1-iyul)

№	Ko'rsatkich	Qiymat (mlrd so'm)
1	Jami aktivlar	690424
2	Jami kreditlar	493952
3	Jami kapital	104158
4	Jami depozitlar	265472

Xulosa qilib aytganda, raqamli transformatsiya nafaqat imkoniyat, balki bank sektorining barqarorligi va rivojlanishi uchun muqarrar zaruratga aylangan. Statistika ko'rsatkichlar shuni tasdiqlaydiki, raqamli xizmatlar orqali nafaqat operatsion samaradorlik, balki mijozlar ehtiyojini tez va sifatli qondirish darajasi ham ortib bormoqda.

Muhokama

O'zbekiston bank sektorida raqamli transformatsiya jarayoni so'nggi yillarda izchil sur'atlar bilan amalga oshirilmoqda. Statistika tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki, raqamli texnologiyalarni joriy etish bank faoliyatining barcha yo'nalishlarida sezilarli ijobiy o'zgarishlarga olib kelmoqda. Jumladan, operatsion xarajatlarning qisqarishi, xizmat ko'rsatish tezligi va sifatining oshishi, mijozlar ehtiyojlariga mos xizmatlarning ko'payishi — bularning barchasi bank samaradorligining o'sishini ifodalaydi.

Muhokama jarayonida raqamli texnologiyalarni joriy etishning ikki tomonlama ta'sirini ko'rish mumkin. Bir tomondan, bu innovatsiyalar banklar uchun raqobat ustunligini ta'minlovchi vosita bo'lib xizmat qilmoqda. Ikkinchi tomondan esa, ularning muvaffaqiyatli joriy etilishi uchun muhim infratuzilma, inson kapitali va qonunchilik asoslari zarur.

2-jadval

Raqamli texnologiyalarning tijorat banklari faoliyatiga ta'siri

№	Faoliyat yo'nalishi	Qo'llanilayotgan texnologiyalar	Kutilayotgan natija
1	1. Xizmatlar tezligi	Mobil ilovalar, internet banking	24/7 xizmat, vaqt tejallishi
2	2. Xarajatlarni kamaytirish	RPA (robotlashtirilgan jarayonlar), AI	Ish haqi va operatsion xarajatlarni qisqartirish
3	3. Mijozlar bilan muloqot	Chatbot, CRM tizimlari, push-bildirishnomalar	Mijoz sadoqati va ishonchining oshishi
4	4. Risklarni boshqarish	Big Data, AI, avtomatik scoring	Risklarni tezkor aniqlash va kamaytirish
5	5. Kreditlash jarayoni	Onlayn kreditlash platformalari, e-anketa	Kredit ajratish jarayonining soddalashuvi
6	6. Marketing va analitika	Big Data analitikasi, maqsadli reklama	Samarali reklama, aniq segmentatsiya
7	7. Kiberxavfsizlik	Xavfsizlik devorlari, biometrik autentifikatsiya	Ma'lumotlar xavfsizligi va ishonchliligi
8	8. Kadrlar malakasi	Elektron o'quv tizimlari, masofaviy trening	Zamonaviy texnik ko'nikmalar shakllanishi
9	9. Bank infratuzilmasi	Bulutli texnologiyalar, IoT qurilmalar	Moslashuvchan va tejamkor infratuzilma

Mobil banking, onlayn kreditlash, elektron to'lov tizimlari, sun'iy intellekt asosidagi xizmatlar — bularning barchasi banklarning funksional imkoniyatlarini kengaytiribgina qolmay, mijozlar bilan aloqa madaniyatini ham yangi bosqichga olib chiqmoqda.

Biroq, kichik va o'rta banklar uchun bu jarayon ko'proq resurs va texnik bilim talab qiladi. Shuningdek, ularning raqamli infratuzilmasi yirik banklar bilan taqqoslaganda hali yetarli darajada rivojlanmagan. Muhokama qilinishi kerak bo'lgan yana bir jihat — bu axborot xavfsizligi va raqamli ishonch masalasi. Raqamli xizmatlarning kengayishi bilan birga kiberxavf-xatarlar ham ortmoqda. Bu esa banklardan zamonaviy xavfsizlik tizimlarini joriy etishni, xodimlar va mijozlar o'rtasida raqamli savodxonlikni oshirishni talab etadi.

Ayni paytda O'zbekiston bank tizimidagi islohotlar davlat ulushini bosqichma-bosqich kamaytirish, banklar o'rtasida sog'lom raqobat muhitini shakllantirish, fintex kompaniyalar bilan

hamkorlikni kengaytirishga qaratilgan. Bu islohotlar raqamli iqtisodiyotga moslashuvchan bank tizimini yaratish yo'lida muhim qadamlardir.

Xalqaro tajriba shuni ko'rsatmoqdaki, raqamli texnologiyalarni muvaffaqiyatli joriy qilgan banklar nafaqat moliyaviy ko'rsatkichlarda o'sishga erishgan, balki mijozlar sadoqatini ham oshira olgan. O'zbekiston banklari uchun ham bu yo'nalishdagi harakatlar uzoq muddatli rivojlanishning asosi bo'lishi mumkin.

Xulosa

Raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi sharoitida tijorat banklarining samarali faoliyat yuritishi zamonaviy raqamli texnologiyalarni chuqur va tizimli tarzda joriy etishga bevosita bog'liq. Olib borilgan tahlillar va statistik ma'lumotlar shuni ko'rsatmoqdaki, raqamli transformatsiya bank xizmatlarini yanada tezkor, qulay, shaffof va mijozga yo'naltirilgan shaklda ko'rsatish imkonini bermoqda.

Mobil ilovalar, internet banking, sun'iy intellekt, big data, blokcheyn va bulutli texnologiyalar kabi vositalar orqali banklar xizmat ko'rsatish sifatini sezilarli darajada oshirmoqda, operatsion xarajatlarni kamaytirmoqda va raqobatbardoshligini mustahkamlashga erishmoqda. Ayniqsa, mijozlar tajribasini tahlil qilish va individual yondashuvlar orqali ularning ehtiyojiga mos mahsulot va xizmatlar taklif qilish imkoniyati kengaymoqda.

Shu bilan birga, raqamli transformatsiya muammolarni ham yuzaga keltiradi: axborot xavfsizligi, texnologik uzilishlar, raqamli savodxonlik darajasining pastligi, kichik banklar uchun yuqori xarajatlar. Bularni bartaraf etish uchun davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash, raqamli infratuzilmani rivojlantirish, xodimlarni qayta tayyorlash va normativ-huquqiy bazani takomillashtirish zarur.

Xulosa qilib aytganda, raqamli iqtisodiyot sharoitida tijorat banklarining samaradorligini oshirish — bu faqat texnologik yangilanish emas, balki strategik boshqaruv, inson resurslari, xavfsizlik va mijozlar bilan muloqot tizimlarining kompleks islohoti hisoblanadi. Banklar raqamli transformatsiyani ustuvor yo'nalish sifatida belgilab, u orqali nafaqat raqobatda ustunlikka erishadi, balki milliy iqtisodiyotning barqaror moliyaviy tayanchi bo'lib qoladi.

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki, 2024. *Bank tizimining asosiy ko'rsatkichlari (2024-yil 1-iyul holatiga ko'ra)*. [online] Available at: <https://www.cbu.uz> [Accessed 26 Mar. 2025].

2. Iqtisodiy tadqiqotlar va islohotlar markazi, 2023. *Tijorat banklarining raqamli transformatsiyasi: tahliliy sharh*. Toshkent: ITIM.
3. Sultonov, N., 2022. *Tijorat banklarida raqamli xizmatlar samaradorligini oshirish yo'llari*. Iqtisodiyot va innovatsiya, [online] (4), pp.112–118.
4. Mamatqulov, R., 2023. *Raqamli iqtisodiyot sharoitida bank tizimi faoliyatining ustuvor yo'nalishlari*. Moliyaviy tadqiqotlar jurnali, [online] (2), pp.55–62.
5. Abdurazzoqov, Sh., 2021. *Bank faoliyatini raqamlashtirishda fintex texnologiyalarining roli*. Bank va bozor, (3), pp.45–50.
6. Islomov, B., 2020. *Moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda raqamli xizmatlarning o'rni*. Ilmiy-amaliy konferensiya materiallari. Toshkent: TDIU.
7. Iqtisodiyot va moliya vazirligi, 2023. *Raqamli transformatsiya strategiyasi bo'yicha hisobot*. Toshkent: IMV.
8. Arner, D.W., Barberis, J. and Buckley, R.P., 2021. *Fintech and Regtech: Impact on regulators and banks*. Journal of Banking Regulation, 22(1), pp.1–15.
9. Brynjolfsson, E., Rock, D. and Syverson, C., 2019. *Artificial intelligence and the modern productivity paradox: A clash of expectations and statistics*. In: Agrawal, A., Gans, J. and Goldfarb, A., eds. *The Economics of Artificial Intelligence*. Chicago: University of Chicago Press, pp.23–57.
10. Deloitte Insights, 2023. *The future of banking: Embracing digital innovation*. [online] Available at: <https://www.deloitte.com> [Accessed 26 Mar. 2025].
11. EY, 2023. *Global FinTech Adoption Index 2023*. [online] Available at: <https://www.ey.com> [Accessed 26 Mar. 2025].
12. Fitch Ratings, 2024. *Uzbek Banking Reforms Gain Traction*. [online] Available at: <https://www.fitchratings.com> [Accessed 26 Mar. 2025].
13. FFNews, 2024. *TBC Bank Uzbekistan reports record growth*. [online] Available at: <https://ffnews.com> [Accessed 26 Mar. 2025].
14. McKinsey & Company, 2023. *Digital Banking in Emerging Markets: Strategic Insights*. [online] Available at: <https://www.mckinsey.com> [Accessed 26 Mar. 2025].
15. World Bank, 2022. *Digital Financial Services: Challenges and Opportunities*. [online] Available at: <https://www.worldbank.org> [Accessed 26 Mar. 2025].